

წმ. იმწმის ოქმის

საქმისხმის
და გოქმის
მომოსა

დიანეთის საქმეთა სამმართველოს გამომცემლობა:1584
ჯიზის წიგნები:131

საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდი muslim-georgia

ბეჭდვითი მონიტორინგი

დოქ. ფატიჰ ქურთი

კოორდინატორი

ლოქმან არსლანი

გამოცემისთვის მოამზადა

ულურ ალთინთოფი

ნაწარმოების განმხილველი კომისიის გადაწყვეტილება:
20.02.2019/17

ISBN: 978-605-7519-40-5

2019-06-Y-0003-1584

სერთიფიკატის ნო: 12930

1. გამოცემა, ანკარა 2019

გამოცემა

Başak Mat. Tanı. Hiz. İth. İhr. Tic. Ltd. Şti.

+90 312 397 16 17

© თურქეთის რესპუბლიკის რელიგიის საქმეთა სამმართველო

საკონტაქტო ინფორმაცია

რელიგიური პუბლიკაციების გენერალური სამმართველო

უცხო ენასა და დიალექტებზე საგამომცემლო სამმართველო

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanlığı

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı

No:147/A 06800 Çankaya/Ankara/TÜRKİYE

ტელ: +90 312 295 72 81

ფაქსი: +90 312 284 72 88

e-posta: yabancidiller@diyanet.gov.tr

საქმოსნობისა
და ვაქრობის მითხლია

დოქ. მუჭლის აქრო

თურქეთის რესპუბლიკის რელიგიის საქმეთა სამმართველო

სარჩევი რწმენის პირობები

წინასიტყვაობა • 5

შესავალი • 9

- I- საქმისა და ვაჭრობის მნიშვნელობა ისლამში • 10
- II- საქმოსნობაში და ვაჭრობაში მომუშავე მუსლიმს რა თვისებები უნდა გააჩნდეს? • 15
 - 1. ანაზღაურების დროულად და სრულად გადახდა • 20
 - 2. დამსაქმებლის მიერ დასაქმებულის უფლებების დაცვა • 22
 - 3. ტყუილზე არ უნდა დაიფიცოს • 35
 - 4. საქონლის საკმარისზე მეტად • 38
 - შექებისგან თავის შეკავება • 38
 - 5. ზომაში და წონაში არ უნდა მოვიტყუოთ • 40
 - 6. ბაზარზე რაიმე საქონლის ხელოვნური დეფიციტის შექმნის გზით ფასების გაზრდა • 41
 - 7. მომხმარებლებზე კარგად მოქცევა • 42
 - 8. მომხმარებლის შეცდენა • 45
 - 9. საქონლის გაყიდვისას ჩარევა • 46
 - 10. ბაზარში მოსვლამდე საქონელზე აგზაში დახვედრა და ამგვარად როგორც გამყიდველებზე, ისე მყიდველებზე ზარალის მიყენება • 47
 - 11. სავაჭრო საქმიანობის აღწერა • 49
 - 12. არალეგიტიმური გზებით შემოსავლის მიღება • 52
- IV. შეფასება და შედეგი • 54

წინასიყვობა

ადამიანი საზოგადოების ნაწილია. ერთიან სივრცეში მცხოვრები ადამიანები ვაღდებულნი არიან იცოდნენ ინდივიდის უფლებება- მოვალეობები და პასუხისმგებლობის გრძნობით უნდა მოქმედებდნენ, რათა ადამიანთა შორის მშვიდობა და ბედნიერება იქნას უზრუნველყოფილი. პასუხისმგებლობის შეგნება პიროვნებამ, უპირველეს ყოვლისა საკუთარით უნდა დაიწყოს. პირადი პასუხისმგებლობის გრძნობა ვისაც გააჩნია, მან ოჯახისა და საზოგადოების წინაშე არსებული პასუხისმგებლობაც იცის და დაკისრებულ მოვალეობასაც ასრულებს.

„ნუთუ ეგონა ადამიანს, რომ უპასუხისმგებლოდ იქნებოდა მიტოვებული?“

ქიამეთ სურას 36-ე აიათი მიგვითითებს, რომ ადამიანი პასუხისმგებლობის მატარებელი არსებაა.

„მერე იმ დღეს, აუცილებლად მოგეკითხებათ, რაც გებოძათ!“

თექასურის სურას მე-8 აიათი კი გვიჩვენებს, რომ ადამიანს, უპირველეს ყოვლისა გონება და სხვა მრავალი წყალობა ებოძა და ამის საპასუხოდ, გარკვეული ვაღდებუ-

ლებები დაეკისრა, რომელიც შეძლებიდაგვარად უნდა შეასრულოს.

საზოგადოების სიმშვიდეს, უმთავრესად გაურკვეველობა არღვევს, ყველას გვეკისრება პასუხისმგებლობა, რათა ადამიანის ღირსებისთვის შესაფერისი მომავალი შევიქმნათ. ცხადია, რომ დღეს ჩვენს საზოგადოებაში მრავალი გაურკვეველი საკითხი არსებობს.

დღეისათვის მსოფლიო საზოგადოების მომავალს მრავალი საფრთხე ემუქრება. ესენია: შიმშილი, სიღარიბე, გარემოს დაბინძურება, ბუნებრივი კატასტროფები, სოციალური უთანასწორობა, არათანაბარი პირობები, ზნეობრივი დაცემულობა, სულიერი სიმდაბლე, მატერიალური მიდრეკილებები, ურწმუნოება, ბოროტება, არასაკმარისად ჯანსაღი გარემო, გაურკვეველობა განათლებისა და სამართლიანობის სფეროში, ისტორიული და კულტურული ღირებულებების განადგურება და სხვა. გარდა ამისა, ამ ყველაფერს ემატება ადამიანებს შორის დიალოგის. ტოლერანტობისა და შემწყნარებლობის შემცირება, განსხვავებული აზრის დევნა და ტერორი.

ყველა ეს საკითხი არა კონკრეტული რეგიონის ან ერისთვისაა დამახასიათებელი, არამედ მთელი მსოფლიოს მოსახლეობა

რადაც ფორმით, გაურკვეველობაშია ჩაფლული. ამ საკითხების მოსაგვარებლად კი ხალხებს შორის ურთიერთობის გაღრმავება და საერთაშორისო მნიშვნელობის ქმედითი მიღწევების ძიებაა საჭირო.

სინამდვილეში, უმთავრესი არის ის, რომ ჩვენს ხელთ არსებულ ღირებულებებს ვერ ვამჩნევთ და შესაბამისად ამ ღირებულებებით არ ვცხოვრობთ. გამომდინარე აქედან, ჯერ ეს ღირებულებები უნდა აღმოვაჩინოთ და ყოველდღიურობაში დავნერგოთ. უეჭველია, რომ ჩვენთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ღირებულება ისლამია, რომელიც რამდენიმე ათეული საუკუნის განმავლობაში, კაცობრიობას გზას უნათებს.

დღეს, ადამიანის შესაძლებლობების განვითარების მიზნით შემუშავებული ფსიქოთერაპიის მეთოდების ქმედითუნარიანობისათვის, ეკოლოგიური პრობლემების, ნარკომანიის წინააღმდეგ ბრძოლის და სხვა მსგავსი გამოწვევების წინააღმდეგ რელიგიის მნიშვნელობა აშკარაა. ისლამს გააჩნია საიმისო შესაძლებლობა, რომ თანამედროვე გამოწვევებს უპასუხოს. მას აქვს საიმისო დინამიკა, რათა თანამედროვე მსოფლიოს ახალი ფორმულირებები შესთავაზოს.

ამ თვალსაზრისით ჩვენი სარწმუნოების მიერ გადმოცემული ბრძანებები და რჩევე-

ბი, რომლებიც ურთიერთდახმარებისა და ტოლერანტობის პრინციპების დამკვიდრებას უწყობს ხელს, ყურად უნდა ვიღოთ და ადამიანებს შორის არსებული უფლება-მოვალეობები კარგად გავიაზროთ და ცხოვრების ჭირი და ღხინი ერთად ვზიდოთ. ჩვენი ცხოვრების სტილი სოციალური ურთიერთთანადგომა უნდა იყოს და ბედნიერი მომავლისთვის ყველამ ერთად ვიბრძოლოთ.

შეხვედრი

ადამიანების ხასიათებს შორის განსხვავებულობა, ეგოიზმი, უსაზღვრო სურვილები და მისწრაფებები ქმნიან საიმისო მდგომარეობას, რომ ადამიანებმა ერთიმეორის უფლებები დაარღვიონ და ეს ასე რომ არ მოხდეს აუცილებელია ამ ყველაფერს მორალური პრინციპები არეგულირებდეს. გარდა ამისა ადამიანებს შორის ურთიერთობის, ერთიანობის, ძმობის და ჰარმონიის შენარჩუნებისთვის სამართლებრივ დებულებებთან ერთად ზნეობრივი პრინციპების არსებობაცაა საჭირო, რაც საზოგადოებრივ ცხოვრებას მისაღებს და იოლად გასაძლისს გახდის. ბუნებრივია საზოგადოებრივი და ინდივიდუალური ცხოვრებისთვის ზნეობის როლი უკიდურესად მაღალია.

ჩვენი სარწმუნოება ისლამი პიროვნებისა და საზოგადოების ცხოვრებაში ზნეობრივი ღირებულებების დაცვას დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს და ყველა იმ ვალდებულებითა და აკრძალვით ადამიანისთვის მაღალი ზნეობის მინიჭებას ისახავს მიზნად. შუამავალი ბრძანებდა: “თქვენს შორის ყველაზე სასარგებლო ადამიანი ისაა, ვინც ზნეობრივად კარგია”. ბუჰარი, მენაჟიბ 23)

ეს არის ადამიანი, რომელიც სიტყვითაც და საქმითაც სამართლიანია. ის სიყვარულში, სიკეთესა და სილამაზეში ეჯიბრება სხვებს. არ დაუშვებს ბოროტებასა და მტრობას. სწორედ ასეთი პიროვნებებისგან შემდგარი საზოგადოების შექმნაა უპირველესი მიზანი. ხოლო ყველა ის პრინციპი, რომელიც ისლამმა საქმოსნობისა და ვაჭრობის სფეროში დააწესა ისლამის ზოგად პრინციპებში შედის და მათი შესწავლა და აღსრულება ყოველი ჩვენთაგანის ვალდებულებაა.

I- საქმისა და ვაჭრობის მნიშვნელობა ისლამში

ისლამის მიხედვით ღვთისმსახურება მხოლოდ ღოცვის შესრულებით, მარხვით, ზექათით და ჰაჯით არ შემოიფარგლება. ყველა ის ქმედება თუ სიტყვა, რომლებიც ღმერთისთვის მისაღები და სასურველია, ფართო გაგებით ღვთისმსახურებად ითვლება. ამ თვალსაზრისით, გზაზე დაგდებული ქვის გადაგდება ან ორმოს ამოვსება, მძიმე ტვირთის ტარებისას სხვაზე დახმარება, მოხუცებზე და ავადმყოფებზე ხელის შეშველება და სხვა მსგავსი ქცევები ღვთისმსახურებაა და ასევე ღვთისმსახურებად ითვლება შემოსავლის ალაღვი გზებით მოპოვება, ვაჭრობის ისლამის პრინციპების

მიხედვით განხორციელება და სხვა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ისლამი ცხოვრების ყველა სფეროს ღვთისმსახურების არეალად განიხილავს და მასში შედის ვაჭრობის სფეროც.

ისლამის მიხედვით ვაჭრობა მიღებულად ითვლება და ის შემოსავლის ერთ-ერთი ალალი გზაა. ყურანში ნაბრძანებია, რომ ვაჭრობა ალალია. (იხ. სურა ბაყარა 275) მუსლიმებს უფლება აქვთ ჯუმის ლოცვის შესრულების შემდეგ წავიდნენ და ალალი გზებით სარჩო მოიპოვონ. აიათების მიხედვით ამ კონტექსტში ნახსენებია ვაჭრობაც. ბუნებრივია ვაჭრობის განხორციელებისას ისლამის ვალდებულებების აღსრულება არ უნდა შეფერხდეს.

“ჰეი თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! ერთმანეთს შორის უკანონოდ არ მიიერთვით თქვენი ქონება, მხოლოდ ვაჭრობა თუ იქნება ურთიერთთანხმობით. და თავი არ მოიკლათ. უეჭველად, ალლაჰი მოწყალეა თქვენდამი! (სურა ნისა 29)

არსებობს ვარაუდი, რომ პირველი შუამავალი და ადამინი ადამიც იმ დროისათვის არსებული პირობების გათვალისწინებით ეწეოდა მარცვლეულის მოყვანის, ცხობის, მზარეულობის და მსგავსი ტიპის საქმიანობას.

ასევე შუამავალი იდრისი თერძობას ეწეოდა. აბრაამი მატერით ვაჭრობდა. იესო დურგალი იყო, ეუბს მოსავალი მოყავდა და ა.შ. შუამავალი სულეიმანი კი ღმერთის დახმარებით მზისა და ქარის ენერჯიას იყენებდა და ამასთანავე ჯინების შრომა გამოიყენა, რითიც სასწაულებრივი ნაგებობების აგება შეძლო. (იხ. ნემლ 40)

შუამავალი მუჰამმედიც სანამ შუამავლობის სტატუსს მიიღებდა ვაჭრობით იყო დაკავებული და ხშირად სავაჭრო ქარავანს ქვეყნის გარეთაც დაჰყვებოდა. ისევე როგორც ყველა სფეროში, ვაჭრობაშიც სამართლიანობით და სანდოობით გამოირჩეოდა, ამიტომ მას “ელ-ემინ” ანუ სანდო შეარქვეს. ბუნებრივია მან შუამავლო-

ბის შემდეგაც განაგრძო ეს სანდლობა და ვაჭრობის სფეროშიც სამართლიანი სტანდარტების დამკვიდრება უზრუნველყო. ის მუდმივად მოუწოდებდა მორწმუნეებს, რომ ვაჭრობაში სამართლიანი და მართლები ყოფილიყვნენ. როდესაც მას კითხეს, რომ რომელი იყო ყველაზე კარგი შემოსავალი, მან უპასუხა: ” ხელით ნაშრომი და ასევე პატიოსანი ვაჭრობით მოპოვებული”. (აჰმედ იბნ ჰანბელი, მუსნედ, 3, 466)

შუამავალმა მექადან მედინაში იძულებითი გადასვლის (ჰიჯრა) შემდეგ ერთ-ერთი პირველი რაც გააკეთა ეს იყო “მედინას ბაზარი”. ყურადსაღებია, რომ ამ ბაზრის ადგილად სასაფლაოსთან ახლო ტერიტორია შეარჩია, რადგან სურდა დილით იქ მისულ ვაჭარს სიკვდილი გახსენებოდა და შესაბამისად მთელი ყურადღება ამკვეყნიური გამორჩენის მაქსიმიზაციაზე არ გადაეტანა.

ისლამი ლეგიტიმურ და ალაღ ვაჭრობას ხელს უწყობდა, ამიტომ შუამავლის თანამედროვენი ჩაბმულნი იყვნენ როგორც სავაჭრო საქმიანობაში, ისე წარმოებასა და ხელით შრომაში. აბუ ბექირი, ‘უსმანი, ზუბეირი, აბდურრაჰმან იბნ ავფი და სხვა მსგავსი წარჩინებულ მოღვაწეები პარალელურად ვაჭრობას ეწეოდნენ. მათთვის მიუღებელი იყო უშრომლად და სარჩოს მოპოვების გარეშე რომ დაეხარჯათ და მუქთა

შემოსავალი ექებნათ. მაგალითისთვის გავიხსენოთ ასეთი შემთხვევა: როდესაც შუამავალი თავისი მხლებლებითურთ მექადან მედინაში გადავიდა, აბღურრაჰმან იბნ ავფი მედინელ ადგილობრივს, საიდ იბნ ერ-რების დაუძმობილა, რაც იმას გულისხმობდა, რომ საიდს აბღურრაჰმანისთვის ქონება უნდა გაეყო. საიდი მდიდარი კაცი იყო. მან შესთავაზა აბღურრაჰმანს ნახევარი ქონება და ასევე უთხრა რომ დააქორწინებდა. აბღურრაჰმანმა ამაზე უარი განაცხადა და საიდს სთხოვა მისთვის ადგილობრივი ბაზრისკენ მისასვლელი გზა ეჩვენებინა. ის მართლაც წავიდა ბაზარში, დაიწყო საკვებ პროდუქტებზე ვაჭრობა და საკუთარ შემოსავალს თვითონვე გამოიმუშავებდა.

ხალიფა ომარი ხშირად ბაზარს ამოწმებდა ხოლმე და როდესაც ხედავდა, რომ იქ მხოლოდ უცხოელები ვაჭრობდნენ ამას განიცდიდა. შემდეგ კი როცა ხალხს შეკრებდა ხშირად მოუწოდებდა, რომ ჩაბმულიყვნენ სავაჭრო საქმიანობაში. ხალხში იყო აზრი, რომ მათ ვაჭრობა არ სჭირდებოდათ და ამიტომაც არ იყვნენ ჩაბმულნი. ამის თაობაზე ხალიფა ომარმა უთხრა მათ: “თუ თქვენ ასე დაშორდებით ბაზარს მამაკაცები უცხო მამაკაცებზე გახდებით დამოკიდებულნი და თქვენი ქალები უცხო ქალებზე.”

გარდა ამისა, ვაჭრობა მხოლოდ შემოსავლის წყარო არ იყო. ეს იყო ერთ-ერთი გზა ისლამის გავრცელებისა და სხვადასხვა ტერიტორიებზე მისი მიწვდენისა. ცნობილი ფაქტია, რომ ისლამი დედამიწის შორეულ კუთხეებში სწორედაც რომ ვაჭრების დამსახურებით გავრცელდა. ისლამის ევროპაში გავრცელება ესპანეთიდან დაიწყო და ესეც ვაჭრების დამსახურება იყო. ასევე ვაჭრების მხრიდან გაეცნო ისლამს აზია და აფრიკაც.

ამიტომ ისლამი არათუ ქვეყნის შიდა ისე საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარების მომხრეა, რადგან ის ცივილაციის და სიახლეების გავრცელების ერთ-ერთი საშუალებაა და ამასთანავე ის ადამიანებს შორის ურთიერთობებს და მტკიცე კავშირებს აყალიბებს.

II- საქმოსნობაში და ვაჭრობაში მომუშავე მუსლიმს რა თვისებები უნდა გააჩნდეს?

ა) ბიზნესმენი

ბიზნესმენის ყველაზე მთავარი რელიგიური და მორალური ვალდებულებაა თავისი ინვესტიციებით ხელი შეუწყოს ქვეყნის განვითარებას და სიღარიბის დაძლევას.

ასევე მნიშვნელოვანია სოცალურ სფერო-ში გაწეული ხარჯები და ქველმოქმედება. ისლამი მოუწოდებს ადამიანებს ისლამის მიერ დადგენილი პრინციპების შესაბამისად იშრომონ და გამდიდრდნენ, ხოლო დაგროვილი ფული ისევ საქმიანობის განვითარებისთვის დააბანდონ და არ გაყინონ. იხ. სურა თევზე 34-35)

ისლამის მიხედვით ყველა ის მატერიალური და სულიერი შესაძლებლობები, რასაც ადამიანი ფლობს და განაგებს, ღმერთის მიერ ნაბოძები წყალობაა.

აიათებში ნაბრძანებია:

“და გაიღეთ მოწყალება იქიდან, რაც ჩვენ მოგმადლეთ, ვიდრეღა სიკვდილი გეწოდეთ თქვენგან რომელიმეს. მაშინ ასე იტყვის: ღმერთო ჩემო! განა არ შეიძლებოდა გადაგევადებინა ჩემთვის მცირე ხნით. ამგვარად, მოწყალებას გავიღებდი და ვიქნებოდი საუკეთესოთაგანი. (სურა მუნაფიყუნი 10)

“და რა გემართებათ თქვენ, რომ არ გაიღებთ ალლაჰის გზაზე? ალლაჰისაა მემკვიდრეობა ცათა და ქვეყნის. თანასწორნი არ არიან თქვენგან, ვინც გამარჯვებამდე გაიღო მოწყალება და იბრძოდა. სწორედ

ეგენი არიან აღმატებული ხარისხებით იმათზე, რომელთაც გაიღეს იმის შემდგომ და იბრძოლეს. და ყველას სიკეთე აღუთქვა ალლაჰმა, რამეთუ ალლაჰი უწყის რასაც აკეთებთ!” (სურა ჰადიდი 10)

თუ ადამიანები ყველა ამ წყალობას ღმერთის მიერ დადგენილი პრინციპების შესაბამისად გამოიყენებენ, მათ ამ წყალობის გამო მადლიერება გამოხატულად ჩათვლება. შესაბამისად ყველა ის ქველმოქმედება, სოციალური დახმარების გაწევა, ახალი ინვესტიციების განხორციელება, რაც უმუშევართა დასაქმებას უზრუნველყოფს ღმერთის გზაზე დახარჯულად ითვლება და სარწმუნოების მიხედვით მოსაწონი საქმეა.

ყურანში ნაბრძანებია, რომ ყველა ის ადამიანი, რომელიც ქველმოქმედებას ეწევა დაჯილდოვდება როგორც ამქვეყნიური სიკეთით, ისე საიქიოშიც მიიღებს უმაღლეს ჯილდოს.

“უეჭველად, ჩვენ ვაცოცხლებთ მკვდრებს და ვწერთ, რაც წაიმძღოლეს და რა ნიშანიც დატოვეს მათ. და ყველაფერი ჩვენ აღვრიცხეთ ცხად დაგთარში. (სურა იასინ 12)

“ჰაჯობა ცნობილ თვეებშია და ვინც ამ დროს აღასრულებს ჰაჯს, არ ეთანაცხოვროს (ქალს), არ იბილწოს, არ იხეუბოს ჰაჯის დროს; და რასაც კარგს იქმთ, ამას უწყის ალლაჰი: გაიმზადეთ საგზალი, მაგრამ საუკეთესო საგზალი, უეჭველად, ღვთისმოშიშობაა. ჰეი გონიერნო, გემინოდეთ ჩემი! (სურა ბაყარა 197)

“და ის, ვინც იოტისოდენა სიკეთე მაინც ჰქმნა, იხილავს იმას (ჯილდოს მიიღებს)! (სურა ზილზალი 7)

“ვინც ჰქმნა სიკეთე, თავის სასიკეთოდაა. ხოლო ვინც ჰქმნა ავი, იგი თავის საზიანოდაა. მერე კი თქვენს ღმერთთან იქნებით მიბრუნებულნი! (სურა ჯასიე 15)

შუამავალი ბრძანებდა:

“მუსლიმის მიერ დარგული ხის ნაყოფი მისთვის მოწყალებაა”.

“მუსლიმი ადამიანი რომ ხეს დარგავს ან რაიმეს დასთესს, განკითხვის დღემდე ნაყოფიც და მოსავალიც მისთვის მოწყალებაა.”

გამომდინარე აქედან ყოველი მუსლიმი ბიზნესმენის ვალია თავი შეიკავოს ამპარტავნებისა და ფუფუნებისთვის ხარჯვი-

საგან და შეეცადოს ფულის დაბანდებით ქვეყნის ეკონომიკური აღდგენისათვის იზრუნოს და ამასთანავე გასწიოს ქველმოქმედება. ეს თვისება მუსლიმი ბიზნესმენისათვის ერთ-ერთი უმთავრესია.

ბ) დამსაქმებელი

საზოგადოებრივი ცხოვრება ადამიანებს გარკვეულ უფლებებს და მოვალეობებს ანიჭებს. სხვათა უფლებების პატივისცემა და მოვალეობების შესრულება ყველა ადამიანის რელიგიური და ზნეობრივი ვალდებულებაა. ადამიანის შრომისა და გაწეული ამაგის დაფასება კი ისლამის მიერ აღიარებული ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ვალდებულებაა. ღმერთი შრომასა და ამაგს მნიშვნელოვან ღირებულებად განიხილავს და მისთვის როგორ ამქვეყნიურ, ისე იმქვეყნიურ ჯილდოს აწესებს.

“და რომ არფერია ადამიანი, გარდა იღვწოდა რასაც. (ნეჯმ 39)

“და ის, ვინც იოტისოდენა სიკეთე მაინც ჰქმნა, იხილავს იმას (ჯილდოს მიიღებს)!

და ისიც, ვინც იოტისოდენა ავი ჰქმნა, იხილავს იმას (სამაგიერო მიეზღვება)!”
(ზილზაჲლ 7-8)

“აღლაპი არ აკისრებს არც ერთ სულს იმაზე მეტს, რაც მას ძალუძს. მისი იქნება რა სიკეთესაც მოიხვეჭს და მის წინააღმდეგ, რა ავიც მოიხვეჭოს. ღმერთო ჩვენო! ნუ მოგვეკითხავ, თუკი დაგვავიწყდა ან შევცდით! ღმერთო ჩვენო! არ გვატვირთო მძიმე ტვირთი, როგორც იმათ ატვირთე, ვინც ჩვენ უწინარეს იყო!... ღმერთო ჩვენო! არ დაგვაკისრო ის, რისი ძალაც არ შეგვეწევს და მოგვეტევე ჩვენ, შეგვინდე და შეგვიწყალო! შენ ხარ მბრძანებელი ჩვენი და დაგვეხმარე ურწმუნო ხალხის წინაშე!” (ბაყარა 286)

აიათებში ნათლად არის განმარტებული, რომ ყველა ნამოქმედარი აუცილებლად შეფასდება. წმ. ჰადისში ნაბრძანებია, რომ განკითხვის დღეს ღმერთი მათ წინააღმდეგ იქნება, ვინც ადამიანებს ამუშავებს და მიუხედავად იმისა, რომ სამუშაო კარგად შეასრულეს, გასამრჯელოს სრულად მაინც არ გადაუხდის. (იხ. ბუჰარი, იჯარე, 10)

დამსაქმებლის დასაქმებულთა წინაშე უფლება მოვალეობები შეიძლება შემდეგორ ჯგუფში ჩამოყალიბდეს:

1. ანაზღაურების დროულად და სრულად გადახდა

წესიერი დამსაქმებელი უპირველეს ყოვლისა დასაქმებულთა ანაზღაურების ადეკვატურობას უნდა აქცევდეს ყურადღებას.

გასამრჯელო, ან ხელფასი დასაქმებულის ძირითადი საჭიროებების შექმნას უნდა აკლმაყოფილებდეს. თუ შესაძლებელია შესაბამის საქმეს შესაფერის გასამრჯელო უნდა ჰქონდეს. ისეთ საქმეს, რომელსაც ცოდნა და განსაკუთრებული ნიჭი სჭირდება ანაზღაურებაც შესაბამისი უნდა ჰქონდეს. გასამრჯელოზე შეთანხმება თავიდანვე უნდა მოხდეს, რათა შემდგომში უკმაყოფილება თავიდან იქნას აცილებული. გასამრჯელო სრულად და დროულად უნდა იქნას გადახდილი.

შუამავალი ბრძანებდა: “მუშას ფული შეუბლზე ოფლის გაშრომამდე გადაუხადეთ”. (იბნ მაჯე, რუკუნ, 4) ამ ჰადისით ნათელია თუ რაოდენ მნიშვნელობა ენიჭება მშრომელი ადამიანის უფლებას და მათთვის შესაბამის ანაზღაურებას.

არც ის უნდა დაგვავიწყდეს, რომ თუ დამსაქმებელი დასაქმებულს დროულად და კარგად გადაუხდის სამქეები წინ წავა. გაჩნდება ურთიერთპატივისცემა და შრომის მოტივაცია.

2. დამსაქმებლის მიერ დასაქმებულის უფლებების დაცვა

დამსაქმებელი ვალდებულია დასაქმებულებს უსაფრთხო გარემო შეუქმნას, რათა ისინი სამუშაოს შესრულებისას ფიზიკურად ან ფსიქოლოგიურად არ დაზარალდნენ. ასევე აუცილებელია დასაქმებულებს ღვთისმსახურების შესრულების საშუალება ჰქონდეთ.

ასევე დასაქმებულების უფლებებიდან გამომდინარე, მათ არ უნდა დაევალოთ ისეთი საქმის შესრულება, რაც მათ ძალებს აღემატება. დამსაქმებელმა პატივისცემით უნდა მოეპყროს ყველა დასაქმებულს. (იბ. იბნ მაჯე, ედებ, 44)

ვარდა ამისა დასაქმებული ადამიანების დაზღვევით უზრუნველყოფაც მნიშვნელოვანი საკითხია და მისი უგულებელყოფა მიუღებელია.

გ. მუშის და საჯარო მოხელის ხელშეკრულებით აყვანა

ისლამის მიხედვით დამსაქმებელისა და დასაქმებულის ურთიერთობას საფუძველად უნდა ედოს ურთიერთსიყვარული, ურთიერთპატივისცემა და თანადგომა და არა კონფლიქტი და პაექრობა. ამიტომ ყოველი დასაქმებული ხელშეკრულების საფუძველზე უნდა იქნას აყვანილი. ხელშეკრულების პირობების უნდა შეესაბამებოდეს კანონს, რელიგიურ პრინციპებს და ბუნებრივია უნდა იყოს ზნეობრივად მისაღები.

ამ ზოგადი განმარტების შემდეგ დასაქმებული ადამიანების დამსაქმებელთა მიმართ არსებულ უფლება - მოვალეობზე ვისაუბრებთ.

1. საქმის სრულუბისიდან შესრულება

კერძო თუ სახელმწიფო სექტორში დასაქმებული ადამიანი ვალდებულია დაკისრებული მოვალეობა ღირსეულად შეასრუ-

ლოს, რათა მის მიერ აღებული ჯამაგირი ალალი იყოს. ბუნებრივია ყოველი დასაქმებული სამსახურში დროულად უნდა გამოცხადდეს და თავისი საქმე სრულფასოვნად შეასრულოს. დასაქმებულს აღებული გასამრჯელო საქმის სრულფასოვნად შესრულებისთვის ეძლევა.

დადგენილია, რომ ყურადღებით და ხარისხიანად შესრულებული საქმე დასაქმებულს პროფესიულ წინსვლაში დაეხმარება და ასევე გაიზრდება წარმოებულ საქონელზე მოტხოვნა, რადგან ის ხარისხიანი იქნება. შესაბამისად გაიზრდება დამსაქმებლის შემოსავალიც, რაც საბოლოო ჯამში დასაქმებულთა კეთილდღეობაზეც ხელფასის მატყების სახით აისახება. შუამავალი მოუწო-

დებდა მორწმუნეებს, რომ დაკისრებული მოვალეობა ღირსეულად და შეძლებისდაგვარად სრულყოფილად შეესრულებინათ.

2. ჰასუხისმეგობობა და მოვალეობის ჩარეი ცოდნა

ყოველი დასაქმებული, მუშა იქნება, საჯარო მოხელე თუ სხვა, ვალდებულია გაუფრთხილდეს სამუშაო გარემოს და ყველა იმ ინვენტარს, რასთანაც კონტაქტი უწევს. მათ ხომ შესრულებულ სამუშაოსთვის გასამრჯელოს უხდიან, მაგრამ ყველა ის ნივთი, რაც დამსაქმებელს ეკუთვნის დასაქმებულზეა ჩაბარებული და მათზე ყურადღების მიქცევა აუცილებელია. ამის შესახებ შუამავალიც ბრძანებდა, რომ ყოველი დასაქმებული დამსაქმებლის ქონებას უნდა გაუფრთხილდეს. (იხ. ბუჰარი, ისტიყრაჰ, 20)

დ. საერთო მოვალეობა და ჰასუხისმეგობობა

სამუშაო ცხოვრებაში სიმშვიდის, ბედნიერებისა და პროდუქტიულობის ასამაღლებლად სამსახურებრივ ურთიერთობებში აუცილებელია ორივე მხარემ, დამსაქმებელმაც და დასაქმებულმაც გაეითვალისწინოთ ისლამის მიერ დადგენილი პრინციპები.

ამისათვის კი უპირველეს ყოვლისა საჭიროა ძირითადი პრინციპების დაცვა. ესენია: ერთგულება, პასუხისმგებლობის მაღალი გრძნობა, სამართლიანობა, სიტყვის და პირობის ერთგულება და სხვა. იადი ღმერთი სურა მაიდეს პირველივე აიათში ამ საკითხის შესახებ ბრძანებს:

“ჰვი თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! შეასრულეთ აღთქმანი...

აიათში ნახსენები “შეასრულეთ აღთქმანი” გულისხმობს პირობის შესრულებას და ეს ბრძანება ვრცელდება როგორც დამსაქმებლების, ისე დასაქმებულთათვის. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ რაოდენაც დასაქმებული ვალდებულია შეასრულოს პირობები, დამსაქმებელიც ასეთივე ვალდებულია შეასრულოს შეთანხმების პირობები.

დასაქმებული ვალდებულია დაკისრებული მოვალეობა დროულად და კარგად შეასრულოს, ხოლო დამსაქმებელი ვალდებულია დასაქმებულს შეპირებული ჯამაგირი დროულად გადაუხადოს. ამასთანავე გასამრჯელო სამართლიანი უნდა იყოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, როცა ან დასაქმებული არ შეასრულებს დროულად საქმეს, ან დამსაქმებელი არ გადაუხდის დროულად გასამრჯელოს ორივე მხარე დროს ტყულად დაკარგავს, დაზარალებუნიან როგორც ფი-

ნანსურად ისე სულიერად და მხარეებს შორის გაჩნდება კონფლიქტის წარმოშობის საფუძველი.

მოკლედ, სამუშაო ცხოვრებაში მხარეები სიყვარულის, პატივისცემის, სამართლიანობის და ურთიერთგაგების პრინციპებს უნდა ითვალისწინებდნენ. დამსაქმებელი, რომელიც დასაქმებულებს ჩაგრავს, მათ უფლებებს არღვევს და სამართლიანად არ იქცევა, ისლამისთვის მიუღებელია. ასევე მიუღებელია დასაქმებული, რომელიც საქმეს ღირსეულად არ ასრულებს და სამუშაო ადგილზე ქმნის პრობლემებს. ისლამისთვის მისაღებია ისეთი დამსაქმებელი, რომელიც დასაქმებულებს სამართლიანად მოეპყრობა და გასამრჯელოს სრულად და დროულად გადაუხდის. ამასთანავე, დასაქმებულებს აღებულ გასამრჯელოს უნდა იმსახურებდეს და დაკისრებულ მოვალეობას ღირსეულად ასრულებდეს.

გამომდინარე აქედან, პასუხისმგებლობის მატარებელი მუსლიმი პიროვნება სამუშაო ცხოვრებაში რომელ პოზიციაზეც არ უნდა იყოს სხვათა უფლებებს იცავს და მოვალეობებს ღირსეულად ასრულებს. ვინც სხვას პატივს სცემს ის თავად იმსახურებს პატივისცემას.

ე. წარმოებელი

სამუშაო და სავაჭრო ცხოვრებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრინციპი არის ის რომ, მწარმოებელი უნდა ეცდებოდეს აწარმოოს რაც შეიძლება კარგი და ხარისხიანი საქონელი. გამომდინარე აქედან, ადამიანმა თავისი საქმე საუკეთესოდ უნდა შეასრულოს და არ დაუშვას არავითარი თაღლითობა. ის მხოლოდ ასე დაიმსახურებს იმ გასამრჯელოს, რასაც უხდიან. ამ დროს ყოველი ადამიანი უნდა ფიქრობდეს, რომ მის ნამოქმედარს თუ დამსაქმებელი ვერ დაინახავს ღმერთი მაინც ხედავს და ყოველი მისი ქმედება იწერება.

მორწმუნე მუსლიმი, რომელიც წარმოების სფეროშია და საქონლის წარმოებით არის დაკავებული არასოდეს იკადრებს ისეთი საქონელი აწარმოოს, რაც სხვებს ზიანს მოუტანს. მუსლიმი მწარმოებელი ვალდებულია აწარმოოს ისეთი საქონელი, რომელიც ხარისხიანი და საუკეთესო იქნება. დაუშვებელია თაღლითობა და მომხმარებლის მოტყუება. მუსლიმმა მწარმოებელმა არაფრის დიდებით არ უნდა დაუშვას ჯანმრთელობისთვის საზიანო ან ვადაგადაცილებული საქონლის ბაზარზე გატანა. ნაკლოვანი და უხარისხო საქონელი ხარისხიანად არ უნდა გასაღდეს.

მშენებელიც ვალდებულია სახლის საძირკველი გეგმაზომიერად გააკეთოს და ისეთი ნაგებობა ააგოს, რაც შემდგომში მოსახლეობას საფრთხეს არ შეუქმნის. ამასთანავე, გაყიდვის დროსაც სინდისიერად უნდა მოიქცეს.

გარდა ამისა, ექიმი ავადმყოფს, მასწავლებელი მოსწავლეს, იმამი მრევლს, ადვოკატი მისი დაცვის ქვეშ მყოფს და ა.შ. პატიოსნად და პატივისცემით უნდა მოეპყროს.

საქმის სწორად და სინდისიერად გაკეთება ყოველი ადამიანის რელიგიური და მორალური ვალდებულებაა.

9. ვაჭარი

ვაჭრობა ჩვენი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. ყველა ექიმი და ინჟინერი ვერ იქნება, მაგრამ ვაჭრობაში მონაწილეობის მიღება ყველას უწევს. გლეხი თავის მოსავალს ყიდის, ხელოვანი რაიმე ქმნილებას, ფარმაცევტი წამალს და ა.შ. ამასთანავე, ყოველი ადამიანი იძულებულია რაიმე შეიძინოს და სულ მცირე ძირითადი საჭიროებების დაკმაყოფილებისთვის ყიდვა-გაყიდვაში მონაწილეობა მიიღოს. ყველა ამ საჭიროებების დაკმაყოფილების პროცესში ვაჭარს დიდი წვლილი შეაქვს.

გამომდინარე აქედან ისლამი, როგორც პრაქტიკული და ცხოვრებისეული რელიგია, ადამიანებს ნებას რთავს თავიანთი შესაძლებლობების მიხედვით მონაწილეობა მიიღონ ვაჭრობაში, გახდნენ პარტნიორები თუ ამის საჭიროება არსებობს და საერთოდ ჩაებან ამ პროცესში, მაგრამ ამასთანავე ისლამი ადგენს ძირითად პრინციპებს, რაც ვაჭრობის პროცესში აუცილებლად გასათვალისწინებელია. ეს უზრუნველყოფს ვაჭრობის პროცესის სანდოობას და უსამართლობისგან თავის დაცვას. ყველა ამ პრინციპის გავალისწინება და მათი მიხედვით ქცევა, ზოგადი მნიშვნელობით “ღვთისმსახურებად” ითვლება.

ისეთი ღვთისმსახურების შესრულებისას, როგორცაა ღოცვა, მარხვა, ჰაჯი და სხვა, საჭიროა მთელი რიგი წესების ცოდნა. ასევე საჭიროა შევისწავლოთ ის პრინციპები, რომლებიც ვაჭრობის პროცესს არეგულებენ. ხალიფა ომარი კი მოუწოდებდა ადამიანებს არ შესულიყვნენ ბაზარში მანამ, სანამ იქ მოქცევის წესებს არ შეისწავლიდნენ.

ბაზარში მოქცევის ძირითადი წესები კი შემდეგია:

1. ჰაჯაოსნება. მოქმედებისთვის სიმართლის თქმა

ყურანში პირველივე აიათებშია ნაბრძანები: “დაგვადგინე სწორსა გზასა”, რაც იმის მტკიცებულებაა, რომ ჩვენს სარწმუნოებაში სიმართლეს და პატიოსან სიტყვას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. ასევე სურა ჰუდის 112-ე აიათში ნაბრძანებია:

“მაშ, მტკიცედ იდექი, როგორც გებრძანა, და ვინც მოიქცა შენთან ერთად. და არ გადახვიდეთ ზღვარს. შეჭკველად, იგი ხედავს, რასაც სჩადიხართ!

და არ გადაიხართ იმათკენ, რომელთაც უსამართლობა ჰქმნეს, რომ არ შეგეხოს ცეცხლი. და არა გყავთ თქვენ მეგობარი, ალლაჰის გარდა, მერე არავინ შეგეწევათ!”

შუამავალიც მთელი თავისი ცხოვრებით სიმართლისა და პატიოსნების უბადლო მაგალითი იყო.

ერთხელ როდესაც ერთი კაცი მივიდა შუამავალთან და სთხოვა ერჩია რამე ისეთი, რის შემდეგაც სხვა რჩევა აღარ დაჭირდებოდა შუამავალმა უთხრა: “იწამე ღმერთის და იყავ ალაღმართალი”.

ალაღმართლობა იმდენად მნიშვნელოვანი პრინციპი და ბრძანებაა, რომ ის საზოგადოებრივი და ინდივიდუალური ცხოვრე-

ბის ნებისმიერ სფეროში აუცილებლობას წარმოადგენს. ისეთ საზოგადოებაში, სადაც უფროსი ხელქვეითს, ხელქვეითი უფროსს, გამყიდველი მუშტარს, მეგობარი მეგობარს, მეუღლე მეუღლეს და ა.შ. არ ენდობა და ატყუებს ცხოვრება გაუსაძლისი გახდება. ეკონომიკური და საზოგადოებრივი ცხოვრების პროდუქტიულობა და წარმატებაც ალაღმართლობასა და პატიოსნებაზეა დამოკიდებული. აწონვისას, გაზომვისას მოტყუება, საქონლის ნაკლის დაფარვა, საქონლის რელური ფასის დამალვა და გადაჭარბებულად ზედმეტის დაფასება, თაღლითობა და ტყუილი მუსლიმი ადამიანის ქცევებს არ შეესაბამება.

სამწუხაროდ უნდა აღინიშნოს, რომ დღევანდელ პერიოდში, როცა ალაღმართალი

ადამიანების რიცვმა კატასტროფულად იკლო, ისლამის ძირითადი მიზნების: სიცოცხლის, ქონების, ნამუსის და შთამომავლობის უსაფრთხოების დაცვა ძალიან გაძნელდა. ნიაველება ქონება, სავსეა ყალბი ფაქტურები და ჩეკები, ბაზარი მიაქვს უხარისხო და პატივსულო პროდუქციას და სხვა.

ამიტომ მუსლიმმა ვაჭარმა უნდა იცოდეს, რომ უცოდინარ და მიმდობ მომხმარებელს უხარისხო და ცუდი პროდუქცია არ უნდა შეასაღოს. ასეთ დროს აუცილებელია მომხმარებელს ვაცოდინოთ საქონლის ნაკლი და მისი ხარისხიანობა. შუამავალი ბრძანებდა: “ტყუილის მთქმელი ჩვენი არ არის” ეს ბრძანა, მაშინ, როცა ბაზარში სეირნობისას ნახა, რომ ადგილობრივი ვაჭარი მომხმარებლებს საქონლის ნაკლს უმაღლავდა და არ ეუბნებოდა. ასეთ შემთხვევაში ვაჭრის ქცევა და შესაბამისად შემოსავალიც ალალი ვერ იქნებოდა. შუამავალი ასევე ბრძანებდა, რომ პატიოსანი ადამიანები, რომლებიც სხვებს არ ატყუებენ საიქიოში შუამავალთან, მის ერთგულებთან და შაჰიდებთან ერთად იქნებიანო.

მოკლედ რომ ვთქვათ, მუსლიმი ვაჭრის სიტყვაც და ქცევაც ალამართლობას უნდა ეფუძნებოდეს და თაღლითობა უნდა გამოირიცხოს. გაყიდვისას აუცილებელია მომხმარებელს უთხრას საქონლის ნაკლი და

სხვა თვისებები. მისი პროდუქცია ისეთივე უნდა იყოს, როგორც სინამდვილეშია. გამყიდველმა უნდა იცოდეს, რომ თუ მყიდველს მოატყუებს მისი შემოსავალი ალალი არ იქნება. შუამავალი ამის შესახებ ბრძანებდა:

“თუ ადამიანის გული არ იქნება მართალი, არც მისი რწმენა იქნება მართალი. თუ ადამიანის ენა არ იქნება მართალი არც გული იქნება მართალი.” (აჰმეზ იბნ ჰანბელი, მუსნედ, 3, 198)

2. სანდობა

სანდობა ერთ-ერთი ის ფაქტორია, რომელიც პიროვნებას სხვა ადამიანების თვალში აამაღლებს. საზოგადოება, სადაც ადამიანები ერთიმეორეს არ ენდობიან, ვერ განითარდება და არც სიმშვიდე დაისადგურებს.

სანდობა ყველა შუამავლის საერთო თვისება იყო. ყურანში შუამავლების ამ თვისებაზე ხშირადაა საუბარი:

“უეჭველად, მე თქვენთვის წარმოგზავნილი სანდო შუამავალი ვარ.” (სურა შუ'ერა 107)

ჩვენი შუამავალი კი სანდოობის უბადლო მაგალითი იყო. ის მიცემულ სიტყვას აუცილებლად ასრულებდა. ის ხუმრობითაც კი არასოდეს ამბობდა ტყუილს. მას ჯერ კიდევ შუამავლობის სტატუსის გაცხადებამდე ხალხში “სანდო მუჰამედს” ეძახდნენ.

გამომდინარე აქედან, ყველა მუსლიმი, რომლისთვისაც შუამავალი სამაგალითოა სანდო უნდა იყოს. მორწმუნე ეწოდება ადამიანს, რომელსაც სწამს ღმერთის არსებობისა და მისი ერთადერთობისა. თუმცა ამასთანავე მორწმუნე ნიშნავს სანდო ადამიანს. მორწმუნე ყოველი პირობისა და შეთანხმების ერთგული უნდა იყოს. (იხ. მუ'მინუნ 8)

მოკლედ რომ ვთქვათ, სანდოობა მორწმუნისთვის აუცილებელი პრინციპია, როგორც ვაჭრობის სფეროში, ისე ცხოვრების ნებისმიერ სფეროში.

3. ცუუილზე არ უნდა დაიფიცოს

ყოველდღიურ ურთიერთობებში, ყიდვა-გაყიდვისას, ერთიმეორის დარწმუნებისას, ჩვეულების გამო და სხვა მიზეზით ღმერთის სახელის ან მისი რომელიმე თვი-

სების დასამოწმებლად ხსენება და დაფიცება ნათქვამი სიტყვის გასაძლიერებლად ხდება. ტყუილზე დაფიცება და ამ დროს ფიცის მოშველიებით მანიპულირება კატეგორიულად მიუღებელია.

ყურანში ნაბრძანებია, რომ ტყუილზე დაფიცება ღმერთის რისხვის გამომწვევ თვისებებს შეიცავს და ამას ძირითადად ურწმუნოები და თვალთმაქცი მორწმუნეები აკეთებენ. ამით ცანს თუ რაოდენ დიდი ცოდვა და საშიში რამაა ტყუილზე დაფიცება.

ასევე მიუღებელია დაფიცება საქონლის გაყიდვისას, როცა ადამიანი მომხმარებლის დარწმუნების მიზნით გასაქიდი საქონლის შესახებ ტყუილზე იფიცებს. გამომდინარე აქედან, თუ ადამიანი იძულებული არ არის, საქონლის გაყიდვისას მართლაც რომ იყოს დაფიცებისგან თავი უნდა შეიკავოს. (იხ. მაიდე 89, ბაყარა 224-225, ალი იმრან 77 და სხვა)

შუამავალი ბრძანებდა:

“საქონლის გაყიდვისას ბევრი ფიცისგან თავი შეიკავეთ. დაფიცება საქონელს მიმზიდველს გახდის, მაგრამ შემდგომში გაანადგურებს”

გარდა ამისა ტყუილზე დაფიცებისას მნიშვნელობა არ აქვს უბრალო რამის გამო ვიფიცებთ თუ დიდად ღირებულზე.

წარმოიდგინეთ მოგების ან გამორცენის მიზნით ტყუილზე დაფიცება და ამისათვის ღმერთის სახელის გამოყენება როგორი მკრეხელობა იქნება.

ყურანში ნაბრძანებია:

“უეჭველად, ვინც ყიდის ალლაჰთან დადებულ აღთქმას და დადებულ ფიცს (არღ-

ვევს) მცირე ფასად, წილი არ ექნებათ მაგათ საიქიოში, არ დაელაპარაკება მათ აღლაპი და არ შეხედავს მათ განკითხვის დღეს, და არ განწმენდს (ცოდვებისგან). მათთვისაა (გამზადებული) მტანჯველი სასჯელი!” (ალი იმრან77)

შუამავალი ბრძანებს, რომ განკითხვის დღეს ღმერთი ასეთ ადამიანებს წყალობის თვალთ არ გადმოხედავს და სასჯელს დაუდგენს. გარდა ამისა, ჰადისში ამგვარი ადამიანების აღწერილობაც კი არის გადმოცემული:

“ტანისამოსს მედიდურად მიწაზე მიათრევენ, გაკეთებულ სიკეთეს დააყვედრიან, ტყუილზე იფიცებენ და საქონლის ღირებულებაზე გაცილებით ძვირად გაყიდვას ცდილობენ”. (მუსლიმ, იმან 171)

4. საქონლის საყმარისზე შეჯავ

შექებისგან თავის შეყოფა

საქონლის გასაღების ერთ-ერთი ცნობილი გზა მისი ადამიანებისათვის გაცნობა და რეკლამის გაკეთებაა. თუმცა საქონლის მომხმარებლებისათვის გაცნობისას ზედმეტი არ უნდა მოგვივიდეს და გასაყიდ საქო-

ნელს ის თვისებები არ უნდა მივაწეროთ, რაც სინამდვილეში არ გააჩნია. წინააღმდეგ შემთხვევაში მომხმარებლებს მოვატყუებთ.

დღეისათვის რეკლამა წარმოებული საქონლის მომხმარებელზე გაცნობის აუცილებელს გზად და საშუალებად იქცა. რეკლამის დროს თუ საქონლის რეალური მახასიათებლებია წარმოდგენილი და არა რის ტყუილი გარეული, მაშინ რეკლამის გაკეთებაში ისლამის მიხედვით რაიმე პრობლემა არ არსებობს. მაგრამ, თუ რეკლამის გზით მომხმარებელი შეცდომაში შედის, უცოდინარობის გამო ტყუევდება და ტყუელუბრად იხიბლება საქონლით, მაშინ ასეთი რეკლამა მიუღებელია და ის ისლამის ალაღმართლობის პრინციპებს ეწინააღმდეგება.

გამომდინარე აქედან, წარმოებული საქონლის მომხმარებლებზე გაცნობის მიზნით გაკეთებული რეკლამისას ზღვარს არ უნდა გადავცდეთ და ისევ და ისევ სიმართლეს უნდა მივანიჭოთ უპირატესობა. თვალთმაქცობა და თაღლითობა კატეგორიულად მიუღებელია.

წ. ზომაში და წონაში არ უნდა მოვიყუოთ

ზომაში და წონაში მოტყუება დიდი ცოდვაა და ამგვარი უზნეო საქციელი საზოგადოებრივ ცხოვრებას საფუძვლიდანვე არყევს. ყურანში ნაბრძანებია, რომ წარსულში “მედიენ ეიქეს” ხალხი იმიტომ განადგურდა, რომ ისინი ზომასა და წონაში იტყუებოდნენ. ყურანში არის მოწოდება მუსლიმებისადმი, რომ ყიდვა-გაყიდვისას ზომასა და წონაში არ მოიტყუონ. (იხ. სურა ჰუდი 84-95 და სხვ.)

შუამავალიც საუბრობდა ზომასა და წონაში მოტყუების საკითხებზე და ამბობდა, რომ ეს გახდა მიზეზი ზოგიერთი ხალხების განადგურებისა. (თირმიზი, ბუიუ’, 9)

ყიდვა-გაყიდვისას პატიოსნად მოქცევა, სწორად გაზომვა და აწონვა ყურანში მრავალგზისაა ნახსენები:

“და ზეცაც, რომელიც აღმართა. და განათავსა სასწორი, რომ არ გადახდეთ წონაში. გამართეთ სასწორი სამართლიანად და არ დააკლოთ წონაში!. (სურა რაჰმანი 7-9)

“საწყაო აავსეთ სრულად და ნუ იქნებით იმათგანი, ვინც დამკლებია. აწონეთ ზუსტი სასწორით!

არ მოაკლოთ ხალხს ის, რაც ეკუთვნით და არ ქმნათ ქვეყნად ავი, უკეთურობას ნუ გაამრავლებთ! (შუ'ერა 181-183)

შუამავალი რომ მედინაში გადავიდა, მედინას ბაზარში ნახა, რომ გამყიდველები ზომასა და წონაში თაღლითობდნენ. ამის გამო მან ისინი გააფრთხილა და მუტტაფიფინის სურას შემდეგი აიათები წაუკითხა:

“ვაი მათ, რომელნიც საწყაოსა და წონას აყალბებენ! რომელნიც ყიდვის დროს ხალხისგან ზუსტად მოითხოვენ! და როცა სხვებს მიუზომავენ ან მიუწონიან, წონას აკლებენ! ნუთუ არ ფიქრობენ ისინი, რომ ერთ დღეს უნდა აღსდგნენ, დიად (აღდგომის) დღეს? იმ დღეს, ხალხი წარსდგებიან სამყაროთა მეუფის წინაშე!

ამრიგად, მუსლიმი ვაჭარი ან ზოგადად ადამიანი, რომელიც რაიმე საქონელს ყიდის ზომასა და წონის საკიტხებში ყურადღებინი უნდა იყოს და ყველანაირად ეცადოს, რომ ადამიანები არ მოატყუოს.

6. ბაზარზე რაიმე საქონლის ხელოვნური ღირებულების შექმნის გზით უსახეობის გაზრდა

სავაჭრო საქონლის ხელოვნურად არმიწოდება და დეფიციტის შექმნა, რათა ფა-

სები ავარდეს, ისლამის მიხედვით მიუღებელია. ამგვარი ქცევა ფასების ზედმეტად გაზრდას და არანორმალური სიტუაციის წარმოქმნას გამოიწვევს.

ამგვარი ქცევა არის მცირე არჯის შედეგად მეტი სარგებლის ნახვის სურვილით ნაკარნახევი და ის ბუნებრივია ისლამის პრინციპებს არ ემთხვევა. ეს არის ანტისოციალური ქცევა, რომელიც მომხმარებლების ფინანსურ დანაკარგს იწვევს. ამგვარი ქცევა განსაკუთრებით დასაგმობია, როცა საქმე ეხება ძირითადი საჭიროებების დასაკმაყოფილებელ პროდუქციას. ძირითადი საჭიროების პროდუქტების მიწოდებიდან დიდი ხნის განმავლობაში ამოღება სოციალურ და ეკონომიკურ რყევებს იწვევს. ამდენად “შავი ბაზარი” და ამგვარი ხელოვნური მანიპულირება საქონლის ფასზე ისლამის მიხედვით მიუღებელია.

7. მომხმარებლებზე ყინვად მოქცევა

გამყიდველი მომხმარებელს თავაზიანად უნდა მოექცეს. მყიდველთან სახელმილიანი, თავაზიანი და ტკბილსიტყვიანი უნდა იყოს. შესაბამისად გამყიდველმა თავი უნდა შეიკავიოს ყოველგვარი უხეშობისა და ცუდი ქცევებისაგან. ამასთანავე სასურველია მყიდველს საქონლის შექენა გაუიოლოს.

შუამავალი ბრძანებდა: “ყიდვიხან და გაყიდვიხან, ვალის აღებისა და გაცემიხან ვინც ღმობიერად მოიქცევა და გააიოლებს ღმერთმა დალოცოს”. (ბუჰარი, ბუიუ’, 16)

გამყიდველმა უნდა იცოდეს, რომ ის არამარტო საქონლის გაყიდვითაა დაკავებული, არამედ ის ადამიანების საჭიროებების დაკმაყოფილებაში ეხმარება და ამდენად კარგ საქმეს აკეთებს. ასე რომ სასურველია ცოტა იკმაროს და ალალი ღუკმა მიიტანოს შინ.

გარდა ამისა, ისლამის მიხედვით სასურველია ვალის აღებისას გადამხდელის ფინანსური მდგომარეობა გავითვალისწინოთ და კუთხეში არ მივიმწევიდით. თუ შესაძლებელია და რაიმე განსაკუთრებულ ზიანს არ გამოიწვევს, ვალის დაბრუნების თარიღის გადავადებაც მოსაწონი საქციელია. ამ

საკითხთან დაკავშირებით ყურანში სურა ბაყარას 280-ე აიათშია საუბარი:

“და თუ მევაღე გასაჭირშია (არ შეუძლია ვალის გასტუმრება), მაშინ გადაუვადეთ მდგომარეობის გაუმჯობესებამდე. და თუ აჩუქებთ, უკეთესია თქვენთვის, რომ იცოდეთ.

თუ ერთის მხრივ გამყიდველი ვაღდებულია მომხმარებელს ხელი შეუწყოს და ვალის გადახდა არ გაუძნელოს, მეორეს მხრივ მომხმარებელიც ვაღდებულია ნისიად წადებული საქონლის საფასური დროულად დაფაროს. ბუნებრივია მან ვალის გადაუხდელობის გამო გამყიდველს ფინანსური ზიანი არ უნდა მიაყენოს. როცა გადახდის შესაძლებლობა არის და ვალს არ აბრუნებენ, ეს გამყიდველისთვის ზიანის მიყენებაა და შესაბამისად მიუღებელია.

მყიდველსა და გამყიდველს შორის კარგი ურთიერთობა, ურთიერთნდობა და ურთიერთგაგება სასურველი მდგომარეობაა და ისლამის მიზანიც სწორედ ამგვარი ურთიერთობების ჩამოყალიბებაა. ამრიგად, ვაჭრობის პროცესში ჩამოყალიბებული ეს ჰარმონიული ურთიერთობა პირად ცხოვრებაშიც გადაიზრდება და ზოგადად ურთიერთსიყვარულზე დამყარებული ურთიერთობები ჩამოყალიბდება.

8. მომხმარებლის შეკვნა

ხშირად ვაჭრობის პროცესში მიმართავენ ხერხს, რომლის დროსაც ფასის ხელოვნური და არარეალური აწევა ხდება. კერძოდ, ფასში მორიგებისას მესამე პიროვნება მიდის და საქონელში იმაზე გაცილებით მეტის გადახდას აანონსებს, რაც სინამდვილეში ღირს. მომხმარებელი ტყუვდება და საქონელი რომ სხვას არ დაუთმოს იხდის რელურზე უფრო მეტ საფასურს. ასეთი სცენარის გათამაშებისთვის ყოველთვის გამყიდველსა და იმ მესამე პიროვნებას შორის წინასწარი შეთანხმება აუცილებელი არც არის. ეს შეიძლება სპონტანურად და შეუთანხმებლადაც მოხდეს. ამიტომ წესი და რიგი მოითხოვს ვაცალოთ პირველ მუშტარს და როცა ისინი ვერ მორიგდებიან ამის შემდეგ დავაპიროთ იმ კონკრეტული საქონლის შექნა.

ამრიგად ისლამი გმობს ისეთ ქცევას, რომელიც თავისუფალი კონკურენციის გარემოს აზიანებს და უსამართლობას ხელს უწყობს. ამგვარი ტენდენციები ადამიანურ ურთიერთობებსაც აზიანებს. შესაბამისად საზოგადოებაშიც ურთიერთსიყვარული და ურთიერთგაგება შემცირდებოდა.

შუამავალმა სავაჭრო ურთიერთობებში ჯერ კიდევ მაშინ შემოიტანა გარკვეული რეგულაციები, რომლებიც გეგმაზომიერად არეგულირებდა ამ პროცესს და ზოგადად ამ პროცესის სამართლიანად წარმართვას უზრუნველყოფდა. ამ ყველაფრის მიზანი კი ჯანსაღი ურთიერთობების, ეკონომიკის განვითარების, შრომისა და ამაგის დაფასების და როგორც მწარმოებლის, ისე მომხმარებლის დაცვის უზრუნველყოფა იყო.

9. საქონლის გაყიდვისას ჩარევა

არის შემთხვევები, როდესაც საქონლის გაყიდვისას, ჯერ კიდევ ვაჭრობის პროცესში, ვინმე მესამე მოდის და ამბობს რომ ამ კონკრეტულ საქონელზე უფრო კარგი საქონელი აქვს უფრო იაფად. ან პირიქით, მესამე პირი გამყიდველს ეუბნება, რომ თუ ამ შეთანხმებას შეცვლის, ის ამ კონკრეტულ საქონელში უფრო მეტს გადაუხდის. კერძო გარიგებებში ამგვარი ჩარევა, ისლამის მიხედვით მიუღებელია.

ბუნებრივია აქ არ უნდა გავაიგივოთ აუქციონის შემთხვევა, რადგან აუქციონის დროს განსხვავებული წინაპირობა და სულ სხვა სიტუაციაა.

10. ბაზარში მოსვლამდე საქონელზე აგზაში დახვედრა და ამგვარად როგორც გამყიდველებზე ისე მყიდველებზე ხარისხის მიყენება

შუამავალმა გასაყიდი საქონლის ქალაქში შემოტანამდე გზაში დახვედრა და იქ შექენა აკრძალა. ამ აკრძალვას ორი მიზეზი ჰქონდა: ა) რომღეიმე ვაჭარს შეეძლო გზაში დახვედროდა საქონელს და ერთი სახეობის საქონელი მთლიანად შეესყიდა, რაც მას ამ კონკრეტული საქონლის გაყიდვისას მონოპოლისტის მდგომარეობაში ჩააყენებდა. ეს კი საქონლის ღირებულებაზე გაცილებით მეტ ფასად გაყიდვის საშუალებას მისცემდა. ბ) გზაში ბაზრისკენ მომავალმა გამყიდველმა ჯერ კიდევ არ იცის საქონლის ფასი, რაც ქმნის იმის ალბათ ბას, რომ საქონელს რეალური ღირებულებიდან გაცილებით დაბალ ფასში დაათმობინებენ.

გამომდინარე აქედან, ამ ორივე შემთხვევაში ბაზრის ნორმალური კონკურენციის პირობები ირღვევა და ან ქალაქის მყიდველები ზარალდებიან, ან სოფლიდან მომავალი გამყიდველები.

გარდა ამისა, შუამავალმა ქალაქელი ვაჭრების მიერ გარკვეული საზღაურის სანაცვლოდ სოფლელი მწარმოებლის სახელით

საქონლის გაყიდვაც აკრძალა და ბრძანა: “
ქალაქელმა სოფელის სახელით არ გაყი-
დოს”...(ბუჰარი, ბუიუ, 58)

ისლამი კრძალავს შავი ბაზრის წარ-
მოქმნას და საქონლის ფასის ხელოვნურად
გაზრდის ამგვარ მაქინაციებს გმობს. ამის
მიზეზი შემდეგნაირად არის განმარტებუ-
ლი:

მწარმოებელმა ბაზარს საქონელი თავად
უნდა მიაწოდოს. შესაბამისად მწარმოებელ-
სა და მომხმარებელს შორის შესვლა და
ფასის ზედმეტად გაზრდა არ უნდა მოხდეს.
რადგანაც მიზანი ფასის ზედმეტად გაზ-
რდის საწინააღმდეგო პრევენციაა, ამიტომ
მწარმოებელსა და მომხმარებელს შორის
ზომიერი სარგებლის მიღების გზით ამ ორ
მხარეს შორის მომსახურება და ამ მხრივ
მუშაობა მისაღებია. დღეისათვის ისედაც
ამგვარი მომსახურება გავრცელებულია და
ის ადამიანებს სჭირდებათ, რადგან ეს საქ-
მიანობა მწარმოებლიდან მომხმარებლამდე
საქონლის მიტანას გაცილებით აიოლებს.

როგორც უკვე ნათელია ისლამი არ კრ-
ძალავს ვაჭრობას. ის ცდილობს მაქსიმალურად დაიცვას როგორც მომხმარებელი,
ისე მწარმოებელიც. ამის გამო იყო, რომ

ქალაქში მომავალ გლეხებზე გზაში დახვედრა აიკრძალა, რადგან დამხვედურები იქ გლეხებს ატყუებდნენ და საქონელს ღირებულებაზე გაცილებით ნაკლებ ფასად ართმევდნენ, ქალაქში კი მომხმარებლებს ატყუებდნენ და საქონლის ღირებულებაზე გაცილებით ძვირად ყიდდნენ. ისლამის მიხედვით ასევე აკრძალულია ძირითადი მოტხოვნილების პროდუქციის განგებ დასაწყობება, რათა ბაზარზე დეფიციტი შეიქმნას და მერე ძალაინ ძვირად გაიყიდოს. (იხ. იბნ მაჯჯე, ტიჯარათ 6,)

11. საფაქრო საქმიანობის აღწერა

სავაჭრო საქმიანობისას წარმოქმნილი პრობლემების ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი მხარეთა შორის შეთანხმებების ბუნდოვანება და გაურკვეველობაა. ისლამი ორივე მხარისგან ითხოვს ალაღმართლობას და სამართლიანობას, მაგრამ ამასთანავე კეთილი ზრახვების დადასტურების მიზნით და ასევე შემდგომში მოსალოდნელი გაუგებრობების თავიდან ასაცილებლად შეთანხმების ყოველი დეტალის აღწერა მოსაწონი საქციელია და ისლამიც ამას გვირჩევს. ყურანში ნაბრძანებია:

“ჰვი თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! თუ ერთმანეთისგან ვალს იღებთ გარკვეული ვადით, დაწერეთ ეს (ხელწერილი). და დაწეროს ეს სამართლიანად მწერალმა თქვენ შორის. უარი არ თქვას მწერალმა. ისე დაწეროს, როგორც აღლაჰმა ასწავლა მას. მევაღემ უკარნახოს და ეშინოდეს მას აღლაჰის, მისი ღმერთისა და არ დააკლოს არაფერი. და თუ ის, ვინც მევაღეა, გონებასუსტია ან უძლური, ან თავად კარნახი არ ძალუძს, მაშინ მისმა მეურვემ უკარნახოს სამართლიანად და აიყვანეთ მოწმედ თქვენგან ორი კაცი. თუ ორი კაცი არ იქნება, ერთი კაცი და ორი ქალი, ვისზეც თანახმა ხართ, როგორც მოწმეზე; ეს იმ შემთხვევისთვის, თუ რომელიმე ქალს შეეშლება, შეახსენოს მეორემ. და უარი არ თქვან მოწმეებმა, როცა ეძახიან. არ დაიზაროთ ვალის თავისი ვადით ჩაწერაზე, დიდი (მნიშვნელოვანი) იქნება ის თუ მცირე (უმნიშვნელო). ეს აღლაჰის წინაშე ყველაზე სამართლიანი და ყველაზე საღი (მყარი) მოწმეობისთვისაა, და ჭეშმარიტებასთან ყველაზე ახლოა, რომ ეჭვი არ შეგეპაროთ. მაგრამ თუ ერთმანეთში ნაღდი ფულით გადაბარებაა, მაშინ ცოდვად არ გეთვლებათ, თუკი ამას არ დაწერთ. აიყვანეთ მოწმეები გარიგების დადებისას და არც მწერალს შეხვდეს რამე უსიამოვნება და არც მოწმეს; და თუ იქმთ ამას (ზიანს მიაყენებთ), უეჭველად, ეს თქვენი ჭეშმარიტი გზიდან გადახვევაა. და გე-

შინოდეთ ალლაჰისა! ალლაჰი გასწავლით,
უეჭველად, ალლაჰი ყოვლისმცოდნეა! (სურა
ბაყარა 282)

ყურანში ეს აიათი საკმაოდ ფართოდაა
გადმოცემული და გარკვეულად განმარტავს
აღებ-მიცემობის დროს საჭირო მოქცევის
წესებს, რათა შემდგომში თავიდან იქნას
აცილებული გაუგებრობები. საამისოდ კი
საჭიროა შეთანხმების წერილობითი ფორ-
მით ჩაწერა ან მოწმეების დასწრება. ამ-
გვარი დეტალური განხილვა მოწმობს, თუ
რაოდენ მნიშვნელოვან საკიტხთან გვაქვს
საქმე. ამ აიათის შემდგომ აიათში კი ნაბრ-
ძანებია შემდეგი:

“და თუ იქნებით მოგზაურობაში და ვერ
ჰპოვოთ მწერალი, მაშინ საბუთად საკმარი-
სია საწინდე . და თუ ვინმე თქვენგანი ენ-
დობა მეორეს, ვისაც ენდნენ, უკან დააბრუ-
ნოს საწინდე და ეშინოდეს ალლაჰის, მისი
ღმერთის და არ დამალოთ მოწმეობა, და
ვინც დამალავს, უეჭველად, ცოდვილი გული
აქვს. და ალლაჰი უწყის, რასაც აკეთებთ!
(სურა ბაყარა 283)

როგორც აიათებიდან ჩანს, ნებისმიერ
სფეროში და შესაბამისად ვაჭრობაშიც
ნდობას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. ბუ-
ნებრივია აიათებში მითითებულია, რომ
ნდობის ბოროტად გამოყენება კატეგორიუ-
ლად მიუღებელია.

12. არალეგიტიმური გზებით შემოსავლის მიღება

ისლამი შრომას დიდ მნიშვნელობას
ანიჭებს.

“და რომ არფერია ადამიანი, გარდა იღ-
ვწოდა რასაც. (სურა ნეჯჰი 39)

შუამავალიც ხშირად საუბრობდა შრო-
მასა და მის მნიშვნელობაზე. ამასთანავე
შუამავალი ბრძანებდა, რომ ერთი ადამია-

ნის მიერ მეორის დაჩაგვრის შემთხვევაში, თუ დაჩაგრულმა თავად არ აპატიო, ღმერთი მჩაგვრელს არ შეუნდობს. ამიტომ ადამიანები უფლების დარღვევა კატეგორიულად მიუღებელია. ასეთი უფლების დარღვევაა რაიმე საქონლის პატენტის ჩუმად შექმნა და ბაზარზე გაშვება. ან რომელიმე წიგნის და დისკის ძალუღად გამრავლება და გავრცელება. ამ კატეგორიაში შედის კომპიუტერული პროგრამების არალეგიტიმურად გამოყენება, რაც უდავოდ შემქმნელის უფლების დარღვევაა.

ეს ყველაფერი არამარტო ფინანსურ ზიანს მოუტანს მწარმოებელს, არამედ ის საგრძნობლად ურტყამს მწარმოებლის სურვილს შექმნას რაიმე ახალი და საინტერესო. ეს კი გაცილებით სერიოზული და გლობალური პრობლემაა.

მოკლედ რომ ვთქვათ, არალეგიტიმური გზებითა და საშუალებებით რაიმე პროდუქციის წარმოება და ბაზარზე გატანა მიუღებელია. ბუნებრივია აქ იგულისხმება წარმოებაზე უფლებამოსილი პირის ნებართვის გარეშე რაიმის წარმოება და გაყიდვაც. ეს ისლამის პრინციპებს არ შეესაბამება.

თუ უფლებამოსილი პირი დისკების გავრცელების უფლებას მიანიჭებს ვინმეს, მაშინ ამ კონკრეტულ პიროვნებას უფლება აქვს გაამრავლოს და გაავრცელოს ისინი.

IV. შეუსება და შედეგი

ისლამის მიხედვით შრომა და ალალი შემოსავალი ისეთივე სავალდებულოა, როგორც ცოდნის შექენა და ადამიანის მიერ სარჩოს მოპოვება, ოჯახის გამოკვება და საერთოდ ამ მიზნისათვის ალალად შრომა, ზოგადი გაგებით ღვთისმსახურებააა მიჩნეული. ეს ყველაფერი ეხება ვაჭრობასა და ეკონომიკურ საქმინობას. ისლამი ვაჭრობასა და ეკონომიკურ საქმიანობაში გარკვეულ პრინციპებს აწესებს. თუ ეს წესები და პრინციპები უგულბებლყოფილი გახდება ამ სფეროში ფეხს მოიკიდებს ისეთი ნეგატიური და დამანგრეველი მოვლენები, როგორიცაა ქრთამი, უსამართლობა, მტაცებლობა, არალეგალური შემოსავალი, ქურდობა, თაღლითობა, კონფლიქტები და სხვა მსგავსი.

მოგების დროს ისლამის მიხედვით მთავარი პრინციპი ალალი შემოსავალია. ქურდობა, თაღლითობა, ქრთამი, პროცენტი, აზარტული თამაშები, ზომასა და წონაში მოტყუება, საქონლისა და მომსახურების გადაჭარბებულად ძირად გაყიდვა, მუშა- მოსამსახურეთა უფლებები დარღვევა, გასამრჯელოს დროულად და სრულად გადაუხდელობა, ღარიბებზე დახმარების გაწევის დავიწყება და ზოგადად ყველა ის ნეგატიური ტენდენცია ისლამის მიხედვით აკრძალულია.

გამომდინარე აქედან, ნებისმიერი მწარმოებელი ვალდებულია თავისი წარმოებული საქონლით სხვებს ზიანი არ მიაყენოს. დაუშვებელია ჯანმრთელობისთვის საშიში ან მოხმარების ვადაგადაცილებული პროდუქტების გასაყიდად გატანა. მომხმარებლის ინფორმაციის ნაკლებობით სარგებლობა და მათთვის საქონლის ზედმეტად ძვირად მიყიდვა დაგმობილი და მიუღებელია.

ასევე დაუშვებელია ეკონომიკური წონასწორობისთვის საფრთხის შემცველი ნებისმიერ ქმედების ჩადენა. მიუღებელია ეკონომიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება და ადამიანების ჩაგვრა. ბუნებრივია ასევე მიუღებელია დაკისრებული საქმის ღირსეულად შეუსრულებლობაც. ყველას უნდა გვახსოვდეს, რომ ადამიანის მიმართ ჩადენილი უსამართლობა ღმერთის წინაშე ყველაზე რთულად შენდობადია.

ამავდროულად მუსლიმი საქმოსანი თავისი უფლებებისა და თავისუფლებების განხორციელებისას სხვათა უფლებებსაც უნდა გაუფრთხილდეს. ის მუდმივად უნდა ცდილობდეს ყველას თავისი წილი არგუნოს. ამასთანავე ის ვალდებულია ალალ საქმეში ინვესტიციები განახორციელოს და ამით ქვეყნის ეკონომიკურ წინსვლას ხელი შეუწყოს, რაც სხვა ადამიანებზე კეთილდღეობის სახით აისახება. ეკონომიკური სიძ-

ლიერე არასოდეს სხვათა ჩაგვრისთვის არ
უნდა იქნას გამოყენებული.

მოკლედ რომ ვთქვათ, გლეხი იქნება თუ
მუშა, ვაჭარი თუ სახელმწიფო მოხელე, ხე-
ლოვანი თუ მეცნიერი, მდიდარი თუ ღარიბი
თავის საქმინობაში მართალი და პატიოსანი
უნდა იყოს და შემოსავალი ალაღად უნდა
მოიპოვოს. ამისათვის კი საჭიროა ისლამის
მიერ დადგენილი პრინციპები შეისწავლოს
და პრაქტიკაში განახორციელოს.